

Debatt

LARS-OLOF EDSTRÖM:

SIDA-personal i Angola

Tommy Hansson har i en debattartikel i Svensk Tidskrift (7/84) behandlat förhållandena i Angola. Han pläderar i slutet av artikeln för att den svenska personalen i landet skall kallas hem av säkerhetsskäl och att biståndet till Angola skall upphöra.

De båda frågorna hör samman. I Angola liksom på de flesta andra håll kräver svenska biståndsinsatser medverkan av personal i en eller annan form för att bli effektiv. På grund av den även efter u-landsförhållanden skriande bristen på utbildad personal där på alla nivåer är snarast behovet av svenskar än mer markerat i Angola.

Valet av länder med vilka Sverige har ett utvecklingssamarbete är en fråga för regering och riksdag. Angola är ett sådant land. SIDA har således i uppdrag att tillsammans med Angolas myndigheter finna sådana områden och projekt där svenska insatser skulle kunna vara meningsfulla. Skälet till biståndet i Angola är läget i södra Afrika i stort. Landet är utsatt för öppen sydafrikansk aggression. Sydafrikansk militär befinner sig ännu i Angola. Av ett avståndstagande från apartheid följer således någon form av bistånd också till Angola. Jag erinrar här om statsmakternas intentioner, därför att läget i Angola – det som motiverar biståndet – är sådant att humanitära insatser krävs, alldeles oavsett om Sverige har ett regelrätt bilateralt samarbete med Angola eller inte.

Minst en miljon människor i landet är flyktingar. Den centrala högplatån – traditionellt landets majsod – är en krigsskådeplats. Böndernas hetaste trängtan torde vara fred till varje pris – att få leva i fred för män med vapen, oavsett schattering och ideologi. Delar av södra Angola är ockuperade. Den inhemska matproduktionen räcker inte till, importerade livsmedel och mediciner är det utomordentligt svårt att få ut till de hjälpbehövande. Transportapparaten fungerar uselt eller inte alls. Fordon överfalls eller sprängs på vägarna i de mest utsatta delarna av landet. Till detta kommer den långvariga torka som har drabbat hela södra Afrika. Det är troligen inte någon överdrift att säga att större delen av Angolas befolkning känner av svälten.

Krig, svält, torka, sjukdomar – även på en

för övrigt svårt hemsökt kontinent framstår Angolas folk som i hög grad i behov av humanitärt betonat bistånd och katastrofbistånd. Situationen i Angola kommer förmodligen dessvärre att bestå under den omedelbara framtiden – en eventuell uppgörelse i Namibia-frågan bilägger inte inbördeskriget. Hjälp måste utgå under minst flera år framöver.

Att bedriva biståndsverksamhet i Angola i dag, om man med biståndet vill göra något åt katastrofsituationen, är en av SIDA:s mest svårlösta uppgifter. Odling av stapelgrödor är orealistisk som biståndsinsats för närvarande på Angolas landsbygd. Däremot är havet fiskrikt. Ett stöd till hantverksfisket skulle kunna snabbt öka de landade fångsterna och i varje fall lindra försörjningskrisen i de kustnära delarna av landet. Detta är också vad en del av det svenska biståndet går ut på. En annan del avser underhåll och drift av civila lastbilar under medverkan av svensk personal från fordonsleverantörerna. (Att märka – för att undvika missförstånd – är att Angola med egna medel, på rent kommersiella villkor och utan någon biståndsfinansiering har köpt ett stort antal svenska lastbilar av vilka en del används av krigsmakten.) Ytterligare ett stöd går ut genom UNICEF för distribution av basläkemedel.

Det är ogörligt att dra helt klara gränser mellan katastrofbistånd och mera långsiktiga utvecklingsinsatser. Klart är dock, att både ökade fiskfångster, medicindistribution och en bättre fungerande transportapparat måste till, om omvärlden alls vill lindra nöden i Angola. Jag vill också bestämt hävda att dessa tre områden för stunden är de enda inom vilka ett katastrof-/humanitärt inriktat utvecklingsbistånd har en chans att göra nytta.

UNICEF har egen personal. I övrigt måste svenskar medverka, för att insatserna inte skall gå till spillo. I Angola som annorstädes kan det förekomma olika grupper av biståndsfinansierad personal, främst sådan som har SIDA-kontrakt, sådan som är anställd av företag med biståndsuppgifter samt volontärer (enskilda organisationer) med bidrag från SIDA. SIDA har instruktionsrätt endast mot dem som har SIDA-kontrakt men ger, i nära samråd med UD och ambassaden på

plats, rekommendationer till arbetsgivarna för annan personal. Ett beslut att återkalla SIDA-personalen får till följd, om det ska bli moraliskt och politiskt trovärdigt, att så gott som alla svenska lämnar landet. Erfarenheten säger också att företag och enskilda organisationer inte gör andra bedömningar av säkerhetsläget än ambassaden, UD och SIDA. Säkerhetsmotiverade frysningar av biståndet till ett land skulle föra med sig ett ifrågasättande av alla andra förbindelser.

En grundläggande princip för personalbiståndet är att inte riskera personalen till liv och lem. SIDA – och UD – utsätter sig hellre för kritik och politiskt obehag för att vara överdrivet försiktiga, när det gäller sä-

kerhetsfrågor, än anklagelser för lättfärdighet i det avseendet. Vårt agerande i Moçambique i fjol, då personalen evakuerades från Manicaprovincen, är ett gott vittnesbörd om detta.

Således följer verket och departementet mycket noga utvecklingen i Angola och är beredda att snabbt vidta åtgärder, om situationen så påkallar. På de ställen där svenskarna har sina arbetsplatser är personalen för närvarande säker. Där vägtransporter kan innebära fara, gäller särskilda föreskrifter. Läget kan naturligtvis ändras, men något skäl att nu ta hem SIDA-personalen från Angola – och därmed troligen även företagens anställda – föreligger inte.

TOMMY HANSSON:

Angola-svenskarna är inte säkra

Enligt rapporter i bl.a. Africa Confidential (18 juli), The Daily Telegraph (3 augusti) och Der Spiegel (6 augusti) gör UNITA-rörelsen i Angola påtagliga framsteg. Den förstnämnda tidningen drar slutsatsen: "MPLA-regeringen förefaller svagare än någon gång sedan den grep makten 1975." Der Spiegel hävdar å sin sida, att UNITA behärskar omkring tre fjärdedelar av landets territorium. Således ej endast "delar av södra Angola".

Mot bakgrund av denna information kan jag inte känna mig lugnad av Edströms försäkran om Angola-svenskarnas säkerhet. Han tillstår dessutom själv, att SIDA samarbetar med Angolas officiella myndigheter – något som på intet sätt uppskattas av UNITA.

Den närmast genanta förenklingen "Syd-

afrika stöder UNITA" förmår alls inte täcka in de verkliga förhållandena. För det första torde MPLA vara avsevärt mer belastat med Sydafrika-kontakter än UNITA. Här behövs bara hänvisas till samarbetsavtalet mellan Luanda och Pretoria från februari i år och det faktum, att flera sydafrikanska storföretag opererar inom MPLA:s maktstruktur, tex Oppenheimer-ägda De Beer.

Vidare borde Edström och övriga på SIDA vara medvetna om, att Sydafrika med sin närvaro i Angola inte har någon avsikt att sprida apartheid. Hur skulle förresten det gå till? Närvaron betingas som bekant av SWAPOgerillans aktiviteter i södra Angola.

Om Sverige i sin officiella biståndspolitik i Angola intog en förbehållslöst humanitär hållning, skulle stödet även gå till UNITA-

kontrollerade områden. Men så länge samarbetet med Angola uteslutande sker med en diktatorisk regim som för sin existens är direkt beroende av Sovjet och Kuba, befinner sig Sverige i en bekymmersam moralisk position.

Ett av de uttalade målen för svenskt bi-

stånd är ju att befrämja en demokratisk utveckling. Det kan emellertid nämnas, att MPLA-regimen utsatts för mycket kritisk granskning avseende brott mot de mänskliga rättigheterna i två Amnesty-rapporter under de tre senaste åren.

BO FRANK:

Återfall till flumpedagogik

En arbetsgrupp inom skolöverstyrelsen har utarbetat ett förslag till ny kursplan och kommentarer till ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan. Förslaget är ute på den sedvanliga remissrundan där kreti och pleti får yttra sig.

Det som är förvånande är att man 1984, då man trodde att en tillnyktring skett inte minst inom skolöverstyrelsen, kan lämna ut en produkt så full av Rousseau's pedagogik och marxistisk retorik.

I målsättningen finns inledningsvis två oantastliga utgångspunkter; att man skall förvärva vidgade kunskaper om samhället – lokalt och globalt samt att "i vårt demokratiska samhälle självständigt bearbeta samhällsproblem och egna värderingar för att kunna förstå olika alternativ och föreslå egna". Så här långt allt väl.

När målsättningarna så skall konkretiseras säger man bl a att eleverna skall öka sin insikt om orsakerna till och konsekvenserna av ständiga förändringar, att man skall bearbeta egna värderingar, att man skall bygga upp en helhetssyn på samhället och att man skall tillägna sig "handlingskunskap".

De samtliga fyra huvudmoment som räknas upp är:

- påverkan och förändring i informations- och datorsamhället
- konflikt och samlevnad på skilda nivåer
- den ojämlika resursfördelningen, överlevnaden och centrumpreferensperspektivet, lokalt och globalt
- makt, relationer och värderingar i arbetsliv, samhällsekonomi och politik.

Handlingskunskapen, från målsättningen, utvecklas längre fram när man säger "att aktivt kunna handla inom och utom skolan".

En annan grundpelare är konfliktsynen och jag citerar från texten: "Saklighet och allsidighet fordrar att samhället inte framställs som konfliktlöst och harmoniskt. Att kunna använda konflikter som uppstår inom skolans dagliga arbete för att träna eleverna att bearbeta relationer människor emellan bör vara ett naturligt inslag i undervisningen."

Så småningom kommer man in på det konkreta sättet att arbeta när det gäller handlingsberedskap, konflikter och att aktivt värdera. Här lämnas följande exempel. Olika bartillsynsformer; vad är bäst? För vem?

Varför har man/skaffar man barn?

”För att studieområdet skall bli personligt angeläget för eleverna är det viktigt att formulera många Du-frågor tex Hur skulle Du göra om Du hade barn? Hur ser Du på daghem, dagmamma? Kommer Du att utnyttja föräldraledigheten för att vara hemma?”

Sedan kommer ”Vill man ytterligare markera den lokala *daghemsfrågans betydelse* i ett vidare samhälleligt perspektiv kan man tillföra ytterligare stoff som behandlar frågan vad gäller sysselsättning, jämlikhet eller barns uppväxtvillkor i Sverige”.

Inte nog med att man vill göra samhällskunskapsstimmar på gymnasienivå till en debattklubb om barnomsorgen; man har finurligt nog redan i läroplanen talat om att daghem är lika med barnomsorg! Detta må vara förlåtet, ett övertramp i en första utgåva kan accepteras.

Inriktningen i stort, som jag velat belysa utifrån målsättningar och konkreta intentioner, pekar på att ”undervisningen” skall stimulera till diskussion och handlingsberedskap.

Men hur skall man kunna diskutera och påverka om man inte lär sig de grundläggande fakta som bär upp kunskapen om samhället?

Huvudinriktningen, som jag dock inte tror kommer från någon uttalad politisk viljeinriktning, är ändå ett utslag av en eftersläpning

av en farlig pedagogisk syn. Ingen skulle förmodligen skriva en läroplan i matematik där diskussionen om andragradsekvationens vara eller icke vara sätts före lösandet av densamma. (Måhända skulle temastudier kunna leda till lite sämre ämneskunskaper).

Om man studerar grundskolans läroplan i ämnet finns en uttalad inriktning på att man tillägnar sig kunskaper om samhället med utgångspunkt från vårt demokratiska system.

I ett skolsystem där det faktiska antalet timmar i svenska under 9 år i grundskolan är färre än under de sex åren i folkskolan (och när ämnet dessutom tillförts all sköns ämnen som inte har att göra med att skriva, läsa och lära sig grammatik) och när vi har en hård konkurrens mellan ämnena; då får inte det viktiga samhällskunskapsämnet i den frivilliga skolformen, även om den skall omfatta alla, bli en diskussionsklubb för medlemmar i de politiska ungdomsförbunden.

Som politiker märker man att när elever idag, generaliserande men ändå rätt nära sanningen, inte vet skillnaden mellan kommun, landsting och länsstyrelse; då är det heller inte lätt att efter hur mycket diskuterande som helst vända sig till rätt myndighet för att kräva fler dagisplatser. Eller finns det kanske alternativ till dagis? Har läroplanen förutsatt detta?